

Mundélé

Eerder verschenen van dezelfde auteur:

SINAI; Multinational Force & Observers

Humor op de luchthaven deel 1

Humor op de luchthaven deel 2

Huismeester in Moskou

Kees Poelma

Mundélé

Autobiografische – historische roman

BraveNewBooks

Copyright © Kees Poelma
kees.poelma@gmail.com
Eerste druk: juni 2020
Foto omslag: Nature.org
ISBN: 9789464050141

Voor Henny, Jacques en Romy

Inhoud

Kaarten 8

Mundélé 11

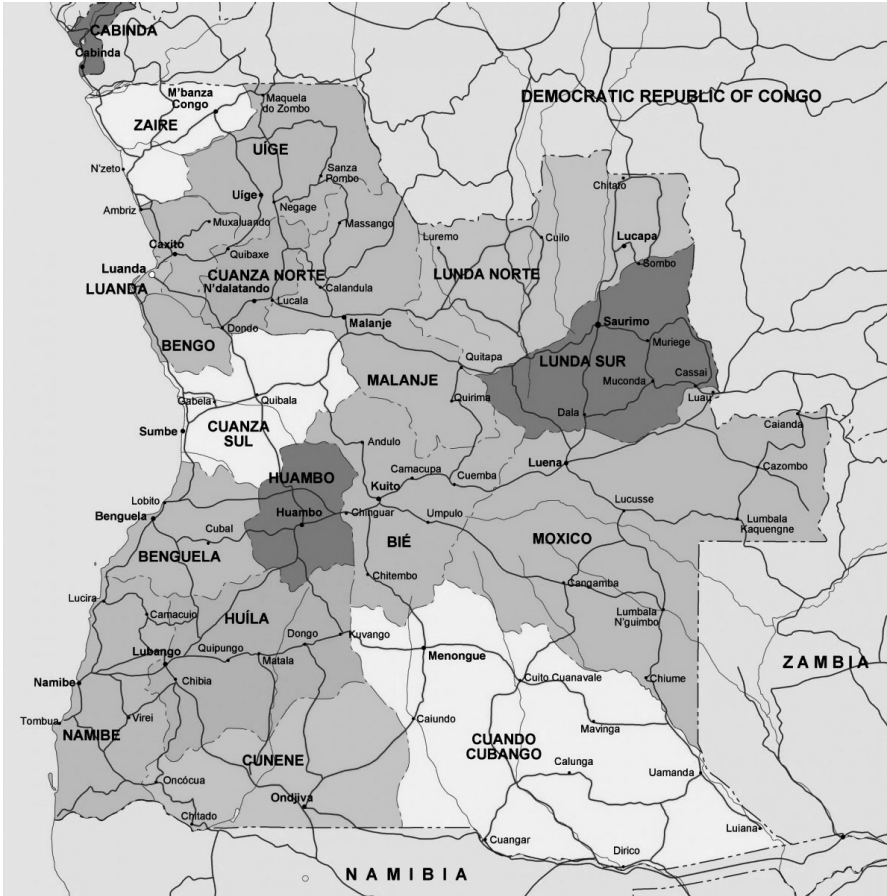
Begrippenlijst 391

Persoonslijst 394

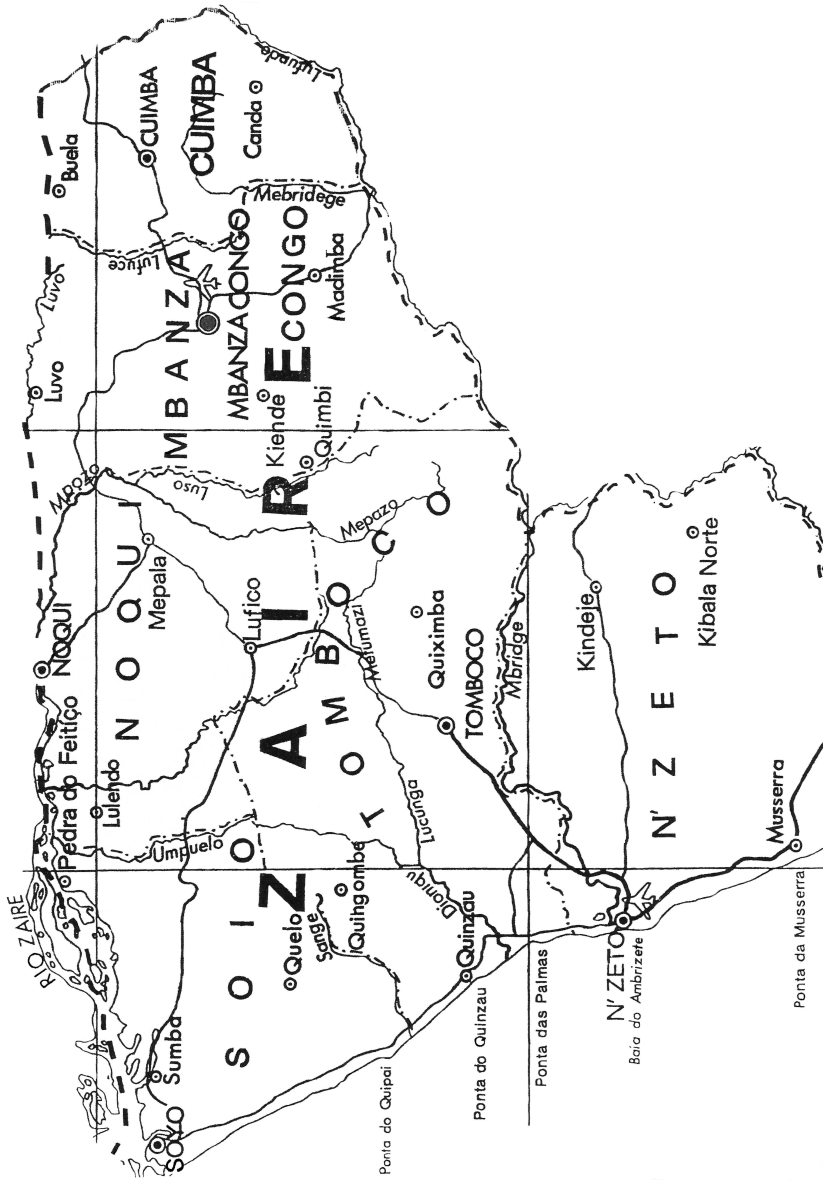
Achtergrond UNAVEM II – missie 397

CV van de schrijver 403

Dankwoord 405

Kaart Angola

Kaart provincie Zaïre

1

Kan het nog, een avontuur diep in donker Afrika? Het klinkt aanlokkelijk maar dan moet het natuurlijk wel goed aflopen. Maar goed dat ik niet weet wat me allemaal te wachten staat in deze *United Nations Angola Verification Mission (UNAVEM)*.

Langzaam nadert de VN-helikopter de airstrip van M'Banza Congo. Bijna anderhalf uur na het vertrek uit Luanda kom ik aan op mijn standplaats, de hoofdstad van de meest noordelijke provincie van Angola, de provincie Zaire. Hoofdstad is wel een groot woord voor de plaats want het heeft ongeveer 30.000 inwoners. Het heeft een centrum maar het merendeel van de bewoners woont buiten deze kern in kleine stenen huisjes met een golfplaten dak.

Na de landing rijdt de oude Russische MT-17 helikopter nog een 200 meter door, buigt af naar links en parkeert niet al te ver van enkele witte VN-voertuigen. Ik hoor dat de motor wordt uitgezet maar wacht nog even om mijn gehoorbeschermer af te zetten. Het hoge gierende gejack van de motor is intens en ik moet sowieso wachten tot ook de rotorbladen stil staan voordat we kunnen uitstappen.

Een van de Bulgarse piloten komt uit de cockpit en opent de deur. Hij laat een trapje zakken, ik zet mijn zonnebril op en stap het felle zonlicht in.

Ik zie drie mannen in verschillende uniformen die ongetwijfeld deel uitmaken van mijn toekomstig team, drie vrouwen, vier Angolese militairen, een politieman en een heleboel kindertjes die onmiddellijk op mij afkomen en roepen: '*Mundélé... mundélé... mundélé... mundélé.*'

Ik geef alle mannen en vrouwen een hand en zie ondertussen dat de achterzijde van de helikopter is geopend. Een oliedrum met diesel

wordt naar buiten gerold, even later gevolgd door mijn koffer, een tas en twee volle groene plunjabalen.

Een van de VN-militairen, met de naam Abdullah, gaat naar de voorzijde van de helikopter en ontvangt de post van de andere Bulgaarse piloot.

De kindertjes die een jaar of zes zeven zijn, huppelen nog steeds rondom mij en roepen nog steeds: ‘Mundélé.’

Een vrouw stelt zich voor als Annette, is werkzaam voor de *United Nations World Food Program (UNWFP)* en ziet het tafereel glimlachend aan.

‘Wat betekent eigenlijk Mundélé?’ vraag ik haar.

‘Mundélé betekent zoiets als “grote witte man” in het Kikongo, de taal die hier het meest wordt gesproken.’

Uit mijn tas pak ik een zak snoep en geef ieder kind er eentje. Hm, Mundélé past mij wel, ik ben niet alleen blank maar met mijn 1.91 meter ook nog eens groot, zeker voor Afrikaanse begrippen.

Een andere man stelt zich voor als Dagoberto Reyes en heeft mijn bagage inmiddels achter in een Nissan Patrol geplaatst. Hij vraagt mij voorin te gaan zitten zodat we kunnen vertrekken.

Ik geef de beide Bulgaren nog even een hand en stap in.

Pas nu dringt het tot me door dat er iets verderop langs de airstrip twee grote vliegtuigen in een greppel liggen. Beiden zijn eerder blijkbaar gecrasht en nu helemaal gestript. Een is inmiddels overwoekerd met planten en struiken. Er steken zelfs twee boompjes uit plaatsen waar eerder ramen hebben gezeten. De andere lijkt meer op een verongelukte antieke bus met propellers er aan.

Dagoberto kijkt mij aan en zegt: ‘Wees maar blij dat je niet met een lokaal vliegtuig bent gekomen want zoals je ziet nemen ze het hier niet zo nauw met de veiligheid.’

Iedereen is inmiddels in de auto’s gestapt en we rijden weg van de airstrip. Lang duurt het niet. Na slechts driehonderd meter zijn we blijkbaar al op de plek van bestemming. We stoppen links van de weg voor een twee-onder-een-kapwoning.

‘Welkom in M’Banza Congo,’ zegt Dagoberto.

Mijn kamertje is een noodoplossing want de overige drie slaapkamers in het huis zijn al in gebruik. Het kamertje is verbonden met de woonkamer en heeft geen deur. Voor mijn privacy is er een rieten mat in de opening gehangen. Er staat een bed en een kast en dat is het dan ook. Ik zet mijn bagage neer, open het raam en kijk tegen de stam van de palmboom aan die in het voortuintje staat. Direct onder mijn raam is een stenen veranda met een stenen muurtje.

‘Kom, ik laat je de rest van het huis ook even zien,’ zegt Dagoberto. Direct aan de woonkamer grenst de keuken. Dagoberto doet de deur open en stelt me voor aan Maria, een vrouw van in de zestig, die onze huishoudster is. Ze spreekt Portugees met Dagoberto en is allervriendelijkst. Dagoberto is een Braziliaanse politieman en tevens mijn tolk.

‘Ik heb haar geleerd wat anders te koken dan de gewone Angolese keuken,’ zegt hij. ‘Ze kan inmiddels rijst koken, aardappelen bakken en een kip in de oven braden. In het begin kookte ik altijd zelf maar ze vindt het leuk en nu kan ik ook eens wat meer ontspannen. Hygiëne was nog wel een puntje in het begin maar nu gaat het prima. Kom ik laat je boven nog even zien.’

We gaan de trap op en Dagoberto zegt: ‘Dit is de kamer van Touhami Bentayeb, een Marokkaan, hiernaast slaapt Silvester Chiradza uit Zimbabwe. Hector Molina komt uit Argentinië en wij delen samen deze grootste slaapkamer. We zijn allemaal de VN-politiemensen in jouw team. De drie die in het andere gedeelte van deze twee-onder-een-kapwoning verblijven, zijn de VN-militairen. Onze mensen zijn nu nog op patrouille maar over een uurtje zullen ze wel ongeveer terug zijn.’

Wanneer we weer op de veranda staan wijs ik naar rechts en vraag Dagoberto: ‘Waar zijn die zes witte boogtenten voor bedoeld?’

‘Ah, dat zijn weatherhavens. De eerste daar is onze zogenaamde ‘natte groep’. Er is een toilet en douche en verder staat er een wasmachine en droger in. Naast deze tent zie je een ronde container waar tienduizend liter water in kan. Die is nu voor de helft gevuld maar we hebben vaak problemen met water. Er is lang niet altijd waterdruk en soms moeten we voor nood naar de rivier, met die watertrailer daar, om zelf de container bij te vullen.’

Van de andere vijf weatherhavens zijn drie van deze onderkomens voor de verkiezingswaarnemers. Zij helpen de autoriteiten in de provincie met het voorbereiden van de verkiezingen en de registratie van de bevolking. Dat is de tent van Eliane, een zestigjarige vrouw uit Kameroen. In de tent ernaast verblijft Zena, een vijfenzestigjarige vrouw uit Ethiopië. De tent ertegenover is van Guillermo, een achtenveertigjarige Chileen en daarnaast verblijft Annette van UNWFP. De drie vrouwen heb je zo straks al ontmoet op de airstrip en dat is toeval. Vaak zijn de verkiezingswaarnemers op pad in de provincie Zaïre en zie je dus meestal pas 's avonds of 's morgens vroeg. De weatherhavens zijn in feite tweepersoonstenten maar ieder heeft hier een complete tent voor zichzelf.

'*Mister Kees, I have something for you,*' hoor ik vanuit de deuropening. Ik ga de trap af en zie Abdullah met een enveloppe in zijn hand. Hij overhandigt me die en zegt dat het instructies van mijn voorganger zijn. Abdullah is een majoor van de artillerie en komt uit Maleisië. Hij gebaart mij om in een van de vier stoelen op de veranda plaats te nemen en gaat naast me zitten. Hij zegt dat hij de chef is van de VN-militairen en dat een van zijn militairen, een majoor uit Ierland, vorige week is vertrokken. Volgende week krijgt hij een nieuwe majoor die de missie komt versterken. Een Indiër. Verder is er sinds een week Carlos Giuliani, een majoor uit Argentinië. Zijn team bestaat officieel uit drie man.

'Jij bent de chef van de politiemensen en ook de stationcommander, dat wil zeggen dat jij verantwoordelijk bent voor alles wat we hier doen. Ik verzorg vooral het dagelijkse radioverkeer met het hoofdkwartier in Luanda en stuur mijn eigen mensen aan. Verder beheer ik ook de '*petty cash*' dat wil zeggen, ik regel de betaling van onze huishoudsters Maria en Anna en de aanschaf van schoonmaakmiddelen enz. Verder start ik de dieselgenerator 's morgens en zorg dat ie 's avonds tegen negen uur weer wordt uitgezet. Elektriciteit is echt wel een probleem. Soms wel, meestal niet. Het radiocontact begint om acht uur 's morgens en kan wel een uur duren. Alle provinciehoofdsteden melden zich en geven hun bijzonderheden door. Om negen uur verwacht ik jou bij mij en dan

geef ik de bijzonderheden, die zich in het land hebben voorgedaan of andere berichten van het hoofdkwartier aan jou door.’

‘Ik vind het prima Abdullah en laten we gewoon doorgaan zoals het hier gebruikelijk is. Wat doen jullie eigenlijk precies? Ik ken natuurlijk het UNAVEM-mandaat maar hoe werkt dat in de praktijk?’

Abdullah zucht even, schut zijn hoofd en steekt een sigaret op.

‘Weet je, de situatie is nogal explosief te noemen. Aan de ene kant hebben we te maken met alle officiële vertegenwoordigers van de *MPLA*, *Movimento Popular de Libertação de Angola* (Volksbeweging voor de Bevrijding van Angola). Aan de andere kant bevindt zich *UNITA*, *Uniao Nacional para Independencia Total de Angola* (Nationale Unie voor de Totale Onafhankelijkheid van Angola). De leden van de MPLA vormen, niet alleen het bestuur op elk niveau, maar ook de politie, brandweer, rechtspraak en alle andere overheidsinstanties. Zoals je weet hebben die partijen decennialang een burgeroorlog gevoerd die pas vorig jaar ten einde is gekomen met het vredesverdrag van Lissabon. Ik moet nog zien of het standhoudt want er zijn in het verleden al vele vredesovereenkomsten tussen hen gesloten die telkens weer binnen de kortste tijd gebroken werden.

Onze hoofdtaak is het toezien op het demobilisatieproces van zo’n tweeduizendvijfhonderd soldaten in het veld. Ze verblijven in grashutten in de omgeving van M’Banza Mazina en ten zuiden van de stad en beginnen steeds ongeduldiger te worden. Sommigen zitten al langer dan een jaar in deze situatie en die is hopeloos. Er komt te weinig eten naar de kampen en minstens zo frustrerend ze krijgen maar niet te horen wanneer ze eindelijk gedemobiliseerd kunnen worden, hun achterstallige soldij ontvangen en terug kunnen keren naar hun geboortegrond.’

‘De soldaten ten noorden van hier zijn van de *Forças Armadas Populares de Libertação de Angola* (*FAPLA*) en zijn regeringssoldaten. De soldaten die ten zuiden van M’Banza Congo zijn gelegerd zijn van de *Forças Armadas de Libertação de Angola* (*FALA*) behoren tot *UNITA*.’

‘Officieren zijn er nauwelijks in het kamp, de meeste *FAPLA*-officieren verblijven in het gebouw dat direct aan onze achtertuin grenst. Ook zij wachten op demobilisatie maar slapen tenminste in een normaal bed

en kunnen eten kopen op de lokale markt. Het zou me niet verbazen als ze een gedeelte van de soldij van de soldaten voor zichzelf gebruiken. Maar het allergrootste probleem is dat er nog geen vliegtuigen zijn om ze terug te vliegen naar hun bestemmingen. De demobilisatie van de Angolese militairen zal voor ons pas op 9 augustus beginnen en moet op 27 september zijn afgerond.

‘Oh ja, zie je dat gebouw daar? Een ander continue kopzorg, letterlijk.’

Abdullah wijst naar een groot rood gebouw op zo’n driehonderd meter afstand schuin links van waar we zitten.

‘Dat gebouw is twintig meter lang, vijftien meter breed en tien meter hoog. Het zit vol met wapens en munitie. Letterlijk bijna tot aan de nok toe vol met van alles wat je je maar kunt bedenken. Kalasjnikovs, zoveel je maar wilt en niet netjes gesorteerd maar gewoon op een enorme hoop gesmeten, honderden 120 mm granaten en duizenden granaten van andere kalibers, honderden kisten met mijnen, ontelbaar veel kisten met munitie, opengebroken kisten met patroonbanden, een ongekend aantal RPG’s, kortom mocht dat ooit de lucht in vliegen dan zou ik niet graag zitten waar we nu zitten.’

Abdullah staat op en zegt dat hij me eerst wel even genoeg informatie heeft gegeven. Na het radiocontact in de namiddag spreekt hij me nog wel een keer vandaag.

Ik open de brief en zie dat die is ondertekend door Ayibanua, een VN-politieman uit Nigeria. Veel staat er niet in op dit ene kantje. Het zijn voornamelijk de contactpersonen waar ik mee te maken ga krijgen zoals de commissaris van politie, de vice-gouverneur en een paar namen van UNITA-mensen. Ook staan er de namen op van de zes belangrijkste plaatsen in deze provincie Zaire; M’Banza Congo, Soyo, N’Zeto, Tombocco, Noqui en Cuimba. Dit zijn tevens de namen van de zes districten in de provincie. Ten slotte wenst hij me veel succes.

Ik ga naar binnen en pak een ordner uit de woonkamer met daarin de wekelijkse rapporten die door hem zijn opgemaakt. Het zijn alleen de getypte carbonafdrukken want de originelen zijn blijkbaar naar het UNAVEM-hoofdkwartier in Luanda verzonden.

Ook deze rapporten zijn zeer summier; alleen de patrouilles die zijn gereden en waar naar toe. Niet wat ze hebben gedaan, welke contacten ze hebben gelegd of dat er bijzonderheden zijn geweest. Meestal lees ik *NSTR* wat staat voor '*Nothing Significant To Report*'. Dat is iets wat in ieder geval gaat veranderen, neem ik me voor.

Ik loop weer naar buiten om de omgeving eens beter in mij op te nemen. Ons huis staat in de linkerhoek van een T-splitsing, tegenover ons huis aan de andere kant van de straat, kijk ik tegen een muur en de achterkant van een groot huis aan. De muur heeft een toegangshek en er staat een bewaker voor.

Deze man leunt tegen een prachtige acaciaboom in een oranje rode bloei.

Direct daarnaast beginnen een stuk of vijf woningen onder één kap en van deze blokken zie ik er nog twee in de straat. Daarnaast staan nog vijf twee-onder-een-kap woningen tot aan de airstrip.

Beide zijde van de straat hebben een trottoir met nog meer acaciabomen.

Aan de korte zijde van de T aan de overzijde van de straat, staat langs het trottoir een lange vervallen muur met een hoogte van ongeveer 1,5 meter. Daarachter hoog gras en een klein gebouwtje. Tevens een omheind stenen veld waar, zo te zien, gebasketbald kan worden.

Vanuit onze kleine zijtuin loop ik de achtertuin in. Deze is ongeveer vijftien meter diep en achterin staan twee bomen en wat struiken. Langs de zijtuin van de militaire collega's loop ik langs de dieselgenerator weer naar voren. Hier staan nog twee Nissan Patrol missieauto's geparkeerd.

Naast ons huis ligt een veld waar met gammel gaaswerk een gedeelte van is afgescheiden en hierop staan zes witte boogtenten die omringd zijn door een rieten wand.

Wanneer ik naar ons huis en de overige huizen in ons straatje kijk doet me dit direct denken aan mijn tijd in de Sovjet-Unie. Niet de stijl maar vooral door de gebruikte kleuren. De hoofdkleuren zijn mintgroen en pastelrood. Daar komt, net als in de Sovjet-Unie overigens, nog bij de vervallen staat van deze huizen omdat er blijkbaar nooit aan onderhoud wordt gedaan.

Er werd gebouwd, af is af en daarna de zondvloed. Het gebruik van

deze pastelkleuren was kenmerkend voor de Sovjettijd. Ieder dorp kreeg zijn eigen pastelkleur toegewezen en dat was het. Er kon natuurlijk niet zomaar worden afgeweken van deze normen.

De regeringspartij MPLA en zijn bestuursorganen worden al bijna twintig jaar gedomineerd door de Sovjet-Unie en dat geldt ook voor de infrastructuur van Angola.

Als compensatie wordt het Angolese leger voorzien van Sovjetwapens, militaire adviseurs en de bijbehorende doctrine. Ons huis is waarschijnlijk nog gebouwd door de Portugezen maar kon toch ook niet ontsnappen aan de pastelkleuren.

Vanaf de veranda zie ik twee Nissan Patrols de hoek om komen die parkeren voor ons huis. Ik sta op en schud de handen van Hector, Silvester en Touhami.

‘Welkom in M’Banza Congo,’ hoor ik opnieuw.

Het is kwart over negen als opeens het licht op de veranda uitgaat en het plotseling doodstil en donker is.

Ik kijk naar de duizenden sterren die fonkelen in de pikzwarte nacht. Fantastisch, wat is dit mooi en indrukwekkend. Ik leg mijn boek op het tafeltje en kijk alleen maar naar de duisternis. In Nederland zal ik dit nooit kunnen zien door de bewolking en de lichtvervuiling. Ik denk aan thuis waar ik hoop dat alles goed gaat en vind het jammer dat mijn vrouw Henny, mijn zoon Jacques en dochter Romy hier niet zijn om dit te kunnen ervaren.

Ik denk na over wat ik moet verwachten. Onze taken van UNAVEM II zijn beperkt en komen voort uit deelaspecten van het akkoord van Bicesse. Het belangrijkste voor de VN-militairen is toe te zien op het demobilisatieproces in Angola en dat is een enorme opgave.

De taak van mijn politieteam is al veel vager: De controle van de Angolese politie.

Controle waarop? Ik kan niet zo gauw iets anders bedenken dan de aantallen politiemensen, hun bewapening, uitrusting en voertuigen maar misschien gaat het wel verder. Misschien krijg ik inzicht in hun werkwijze, patrouilles, de criminaliteit, de processen-verbaal en de relatie met het openbaar ministerie. Misschien kan ik zelfs iets bijdragen

aan de ontwikkeling van de politie hier in M'Banza Congo.

Een van mijn persoonlijke speerpunten is het toezien op het handhaven van de mensenrechten. Ik weet dat ik niet in Nederland ben en mijn verwachtingen op dit gebied misschien niet te hoog moet stellen maar toch. Waarom niet? Mijn team is zeer divers en de tijd zal het leren of het een beetje lukt met elkaar. Daarvoor ben ik echter niet bang. Wat me wel zorgen maakt, is de beperkte structuur van de UNAVEM II-missie. Hoe kunnen we met slechts 350 militaire waarnemers en 90 politiewaarnemers toezien in een land dat bijna net zo groot is als West-Europa?

2

De patrouilles die nog voor deze week staan ingepland, laat ik zo staan.

Ik verzoek Dagoberto om een afspraak te maken met de burgemeester, de commissaris van politie, de gouverneur en met de chef van UNITA. Dat blijkt nog niet zo eenvoudig want alleen de burgemeester is aanwezig. Het blijft wat onduidelijk wanneer ik de overigen kan spreken.

Vandaag ga ik, met Touhami, M'Banza Congo en omgeving verkennen en ik verheug me erop.

Na de morning briefing bij Abdullah deel ik de overigen mee dat er niets bijzonders is te melden. Ik pak de autosleutels, gooi mijn rugzak op de achterbank van de Nissan Patrol, kruip achter het stuur en wenk Touhami.

‘Dat lijkt me geen goed idee,’ zegt Touhami. ‘Laat mij maar rijden.’

‘Maar ik rij al bijna twintig jaar en schadevrij.’

‘Dat zal wel, maar dit is Afrika en de wegen zijn hier heel anders dan dat jij gewend bent. Je kent de omgeving nog niet en je moet je ook nog oriënteren op waar je bent.’

Ik kijk hem aan door mijn zonnebril en zie dat hij het serieus bedoelt.

‘Oké, zeg ik en ga op de bijrijdersstoel zitten. Touhami start de Nissan en rijdt bij de T-splitsing rechtsaf richting het grote rode gebouw. Na ongeveer honderd meter draait hij naar links en even later opnieuw naar links.

Pas nu zie ik dat M'Banza Congo op een niet al te hoge soort tafelberg is gelegen en we moeten naar beneden. Voor me is de betonnen weg verdwenen en er loopt een soort gravelweg langs de bergwand naar beneden. In deze weg of wat ervan over is, zitten diepe uitgesleten voren. Dat kan natuurlijk niet anders veroorzaakt zijn dan door het water wat hier in het regenseizoen zijn weg naar beneden vindt.

Rechts kijk ik het dal in. Geen steil ravijn maar toch gevaarlijk genoeg om je goed op de weg te moeten blijven concentreren.

‘De kunst is om deze diepe voren zo veel mogelijk onder je auto te houden. Je rijdt als het ware met de voren mee naar beneden. Dit kan echter niet altijd en dan moet je stapvoets met je wielen over deze voren zien te komen. Niet met één wiel maar zoveel mogelijk met beide voorwielen recht op de voor.’

Langzaam maar behendig rijdt Touhami naar beneden en ik begrijp dat het verstandiger was om dit eerst maar eens even aan te zien alvorens zelf achter het stuur te kruipen.

Wanneer we beneden zijn draait de weg naar rechts, weg van de tafelberg. Voor ons ligt een enkele brede gravelweg midden in een droog savanneland. Na een poosje stopt Touhami de auto, stapt uit en zegt: ‘En nu jij.’

Ik kan een grijns niet onderdrukken en Touhami ziet het. Na een minuut of tien zegt hij: ‘Sla hier maar eens linksaf.’

De gravelweg verandert in een karrespoor, meer is het niet en ik moet mijn snelheid direct aanpassen.

Na nog een minuut of vijf komen we bij een prachtige plek. Het is een klein meertje met aan de oever prachtige bomen. Onder een van deze bomen staat zowaar een zitbankje dat absoluut beter tijden heeft gekend maar ik geniet. Wat een prachtig uitzicht en vooral ... wat een serene rust.

Ik pak mijn fototoestel en maak de eerste foto van deze nieuwe omgeving. Geweldig. Ik heb zes Fuji rolletjes van zesendertig stuks bij me maar ik zou alleen hier al wel een heel rolletje vol kunnen schieten. Touhami maakt nog een foto van mij en na een poosje besluiten we weer terug te rijden.

Op de T-splitsing bij de gravelweg vertelt Touhami dat het linksaf naar M'Banza Mazina gaat en van daaruit verder het noorden de provincie Zaïre in.

We rijden terug naar ons dorp, pardon provinciehoofdstad moet ik zeggen en zodra we weer bij de tafelberg zijn aangekomen, neemt Touhami ook nu het stuur weer over.

‘Niet omdat jij niet kunt rijden, dat heb ik wel gezien, maar je moet

ook weten hoe je omhoog moet rijden, in welke versnelling, dat je het gas erop moet houden enz.' Hij heeft gelijk en zodra we weer boven zijn aangekomen, stop Touhami om mij weer te laten rijden.

Nu gaan we de rest van M'Banza Congo verkennen. Zodra we langs het rode gebouw weer de weg op draaien, vraagt Touhami me te stoppen.

'Kijk', zegt hij, Als je nu schuin links kijkt, zie je ons huis maar daarvoor een dubbel rij woningen. Op de hoek zie je een mooi wit ommuurd huis en daar woont de gouverneur. Ik heb die man trouwens nog nooit gezien en men zegt dat hij er ook nooit is. De straat waarin zijn huis staat noemen we trouwens UNITA-straat omdat het UNITA-hoofdkwartier in M'Banza Congo daar ligt. Je kunt nog net twee soldaten buiten zien staan.'

We rijden weer verder en net voorbij ons huis vraagt Touhami me opnieuw om te stoppen.

'Recht vóór ons aan het einde van deze weg ligt het politiebureau. Deze is dus maar tweehonderd meter van ons huis verwijderd. Daarna kun je alleen linksaf.

Maar dat is niet de reden om hier te stoppen. Je ziet hier links direct achter onze tuin dit overheidsgebouw. Dit is het hoofdkwartier van de FAPLA, het regeringsleger, in deze provincie. Hier verblijven hoofdzakelijk de officieren, de soldaten verblijven in het veld maar hier kan Abdullah je wel meer over vertellen.'

Ik lees: *Commandate Militar de Zaire* en zeg Touhami dat Abdullah me al een klein beetje heeft bijgepraat maar dat alle info natuurlijk welkom is.

Naast dit stafgebouw staan weer huizen, vijf onder een dak en in verwaarloosde staat. Dit patroon herhaalt zich tot aan de bocht bij het politiebureau. Zodra we de bocht om zijn gereden, vraagt Touhami me om opnieuw te stoppen.

'Zie je dat mooie huis daar, direct achter het politiebureau? Dat huis is nog niet zo lang geleden gebouwd door vijf Portugese bouwvakkers. Zij bouwden niet alleen dat huis maar zijn nu bezig om het oude ziekenhuisje van M'Banza Congo weer op te knappen zodat het hopelijk over niet al te lange tijd weer in gebruik kan worden genomen. Je zult

er ongetwijfeld regelmatig komen. In dat huis wonen ook Caroline en Merrit die werken voor de *United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)* en zijn verantwoordelijk voor het vluchtelingenkamp net even buiten M'Banza Congo. Ook daar gaan we straks even langs.'

Rechts aan de weg ligt een rood bakstenen fort met een grote toegangsdeur en kantelen. Het blijkt de plaatselijke gevangenis te zijn.

Ik rij langzaam verder en we zijn in het centrum. In het midden van een met bomen omgeven plein vol schots en scheef liggende tegels en stenen staat een fontein dat waarschijnlijk al jaren geen dienst meer heeft gedaan. Het wat pompeuze gebouw aan dit plein is het provinciehuis en er naast staan meer gebouwen in een beter staat dan wat ik tot nu toe heb gezien.

Voor de fontein staat een groot beeld van Augustinho Neto, de eerste Angolese president. Hij wordt beschouwd als 'vader des vaderlands', maar heeft maar vier jaar geregeerd. Tijdens een bezoek aan de Sovjet-Unie stierf MPLA-leider, Augustinho Neto, op 10 september 1979 onder duistere omstandigheden. De Sovjetautoriteiten stonden zijn lijfarts niet toe anatomie op het lichaam toe te passen. Deskundigen van westerse inlichtingendiensten vermoedden dat Neto in opdracht van de Sovjetleiders gedood was om zo een man, die minder geneigd was om toenadering te zoeken tot het Westen, te kunnen installeren in Luanda. Opvolger werd José Eduardo dos Santos, geboren in 1942 en in de Sovjet-Unie opgeleid als olie-ingenieur en deskundige in militaire communicatie. Van hem werd verwacht dat hij nauwer de ideologische lijn van de Sovjet-Unie zou volgen.

Rechts van de weg in het centrum staat een hotelletje met de naam '*Hotel M'Banza Congo*' dat zaterdagavond ook dienstdoet als ontmoetingscentrum voor de jeugd. Even verderop staat een kerk.

Zodra we het centrum hebben verlaten is het ook gedaan met de 'oude grandeur.'

Het zijn niet alleen de troosteloze huizen maar ook de achtergelaten Sovjetmachineriën die tot in eeuwigheid staan weg te roesten. Enorme graafmachines met lekke banden, vrachtwagens met openstaande mo-

torkap waaruit inmiddels alles is gesloopt en overal dezelfde afbladderende pastelkleuren rood en groen. Ik zeg Touhami dat ik nog helemaal geen winkeltjes heb gezien maar die blijken er ook niet te zijn.

Op aanwijzingen van Touhami steek ik de airstrip over die M'Banza Congo in tweeën splitst en kijk automatisch links en rechts in de lucht of dat wel veilig is.

Touhami lacht en zegt dat ik me daar niet druk over hoeft te maken.

'Ik ben hier sinds acht weken en tot nu toe zijn er nog maar twee vrachtvliegtuigen geland met spullen voor het vluchtelingenkamp van UNHCR. Verder landt er alleen iedere dinsdag onze VN-helikopter.'

Hoe verder we van de airstrip weggrijden des te simpeler de huisjes.

Het merendeel van de inwoners woont in feite in een eigen gebouwd stenen huisje van ongeveer tien vierkante meter met een voordeur en een enkel raam. Het dak bestaat meestal uit golfplaten of asbestplaten vaak weer afgedekt met grote palmboombladeren.

Echte straten zijn er hier niet meer, daarvoor staan deze huisjes te veel kriskras door elkaar. Wel zie ik overal palmbomen en kleine stukjes grond waarop van alles wordt verbouwd.

'Ga hier maar even naar links,' zegt Touhami.

Ik sla linksaf en sta even later op de lokale markt. Ik zet de motor af en we stappen uit.

'Hier kopen we iedere morgen ons verse brood en eieren. Verder kopen we hier onze rijst, kippen, bruine bonen, wortelen, uien, zoete aardappelen en fruit.'

Ik zie hoofdzakelijk vrouwen die met hun kinderen hier rond de geïmproviseerde stalletjes hangen. Sommige vrouwen dragen de kleinste kinderen in een soort draagdoek op hun rug. Grappig is hoe vooral de jonge vrouwen hun haardracht hebben. Zes tot acht vlechten staan strak als donkere satellietantennes op hun hoofd, klaar om onduidelijk berichten te ontvangen. Hun kleding is kleurrijk en vrolijk alsof ze zich afzetten tegen de troosteloze omgeving.

Het begin van de markt wordt gevormd door de plaatselijke meubelboulevard; stoelen, bedden en tafels in allerlei soorten en maten.

We lopen er voorbij en bij iedere stalletje hoor ik: '*Mundélé, Mundélé*' en proberen de vrouwen me te overtuigen om juist hun producten te

kopen. Vriendelijk zijn ze in ieder geval maar ik word soms ook aange-
staard als een exoot die hier niet thuishoort.

Cassave, maniok, groentes die ik niet ken en tot mijn afgrijzen ook
bush meat. Ik zie half opengewerkte apen waarvan de kop nog aan de
romp bungelt, ... walgelijk. Vliegen zwermen in groten getale rond deze
'lokale lekkernijen'. Sinds Dagoberto, Maria heeft leren koken eten we
kip met rijst en bruine bonen of andersom. Meestal zijn er mango's als
nagerecht, zegt Touhami.

De vlees-, groeten- en fruitstalletjes worden afgewisseld door stalle-
tjes met gebruikte kleding. Het is duidelijk dat hier niets zomaar wordt
weggegooid. Een van de vrouwen pakt een jurk aan een kleeerhanger
en houdt die goedkeurend voor mij. De andere vrouwen lachen en ge-
ven enthousiast commentaar dat ik niet begrijp maar ik doe natuur-
lijk gewoon mee met hun vertier. De stalletjes bestaan op zich uit niet
veel meer dan losse staken die aan elkaar zijn vastgebonden met daarop
weer wat losse planken of een ander stuk hout. De meeste stalletjes heb-
ben een rieten dakje ter bescherming tegen de zon.

Een stukje verderop geeft een jonge moeder haar kind borstvoeding
en naast haar staat waarschijnlijk haar moeder mij aan te kijken. Ze is
misschien een jaar of veertig en zegt ook nu iets wat ik niet versta. Ie-
dereen rond haar begint te lachen. Later bleek dat ze had gevraagd of ik
soms ook borstvoeding wil. De markt blijkt een groot sociaal gebeuren
en de meeste mensen zijn vrolijk en nieuwsgierig wat ik hier kom doen.
Wanneer we opnieuw langs een tafeltje met bush meat lopen zeg ik:
'Het stinkt hier behoorlijk Touhami en ik heb het wel gezien zo.'

We verlaten de markt, draaien linksaf de weg weer op die langzaam
naar beneden loopt. Ook nu weer diepe voren en ditmaal laat Touhami
me gewoon rijden. Het lukt steeds beter al wil ik nog steeds te snel.

Na een kilometer slaan we rechtsaf en staan na een poosje plotseling
voor een vluchtelingenkamp. Vele lichtbruine tenten staan hier min of
meer geordend in het niets.

We parkeren onze Nissan naast een witte Toyota Landcruiser waarop
grote blauwe stickers van de UNHCR zijn aangebracht.

Zodra we het kamp binnenlopen, komt er een blonde jonge vrouw

op ons af, geeft ons een hand en stelt zich voor als Caroline.

‘Bienvenue en Afric,’ zegt Caroline en vraagt me of ik de nieuwkomer ben. We wisselen een paar beleefdheden uit als ze plotseling het Nederlandse vlaggetje op de mouw van mijn tropenuniform ziet.

‘Aha... Nederlands, zie ik nu. Dit spreek ik ook hiel klieën bietje,’ hoor ik haar zeggen met een grappig accent.’

Ze vervolgt in het Frans en vertelt dat ze Belgische is, uit Charleroi komt, tweeëndertig jaar is en verantwoordelijk is voor de opbouw en het runnen van het kamp. Verder coördineert ze het transport van vluchtelingen die terugkeren uit Zaïre en terug willen naar de plaats van oorsprong.

‘Het kamp is nog maar vijf weken geleden gereedgekomen en er zijn nu nog maar zo’n 700 vluchtelingen. De volgende stroom wordt volgende week verwacht. Het is eigenlijk een soort doorgangskamp en het is de bedoeling dat ze hier hooguit drie weken verblijven. Ze worden geregistreerd, medisch onderzocht, zo nodig geholpen en ten slotte gaan ze naar hun eindbestemming.’

‘En hoe realiseren jullie dat?’, vraag ik haar.

‘We hebben eigen vrachtvliegtuigen van Air Afric die ze van M’Banza Congo komen ophalen en verder vervoeren. We hebben natuurlijk ook lokaal personeel aangenomen. Sommigen werken als vrachtwagenchauffeur en halen vluchtelingen op bij enkele verzamelpunten langs de grens met Zaïre en brengen ze vervolgens hier naartoe. Ook hebben we enkele lokale krachten die zorgen voor de logistiek, tenten opbouwen enz. Verder werken hier nog Claire en Merrit. Claire is een Française die hier werkt als verpleegkundige voor het Rode Kruis en zij zorgt voor alle medische aspecten. Merrit is Amerikaanse en mijn plaatsvervanger. Je zult ze ongetwijfeld binnenkort ontmoeten. Nu is het nog rustig maar wanneer het kamp zijn volle capaciteit heeft, zijn er ongeveer 1.200 vluchtelingen en is het veel hectischer. Ik hoop dat we veel met elkaar zullen samenwerken want jullie rijden immers ook in de provincie en zien en horen dingen die voor ons ook van belang zijn en waar we dan direct op kunnen inspelen.’

‘Dat lijkt me logisch,’ zeg ik.

‘Wij hebben geen geheimen en wanneer we elkaar kunnen helpen

moeten we dat zeker doen. Kom binnenkort maar een keertje een kop koffie of een biertje drinken.'

'Graag,' zegt Caroline. Ze geeft ons een rondleiding over het tentenkamp en het geheel maakt een armoedige indruk. Er staan grote watercontainers, er zijn dixies en er stroomt een klein riviertje aan de achterzijde van het kamp maar verder is er niets.

Tijdens de wandeling worden we voortdurend aangestaard en soms aangesproken door de vluchtelingen.

Caroline heeft het gemakkelijk dat ze in haar moedertaal wordt aangesproken maar ik begrijp soms maar weinig van wat er wordt gezegd.

Na een half uurtje zijn we terug bij de ingang. Ik bedank Caroline voor de informatie en rondleiding en met een handdruk nemen Touhami en ik afscheid van haar.

We rijden de hoofdweg weer op en nog steeds loopt de weg langzaam naar beneden. Na drie minuten slaan we linksaf en staan we bij een riviertje in opnieuw een prachtige omgeving.

Touhami wijst naar een verlaagde wal van het riviertje en zegt: 'Dit is de plaats waar we soms water uit dit riviertje pompen en dan naar ons huis brengen. Heb je de watertrailer naast ons huis gezien? Die staat achter de dieselgenerator. Het is zwaar werk hoor, onderschat dat niet. Thuis hebben we een waterpomp die we op de generator kunnen aansluiten en zo het water vanuit de trailer naar de oliedrums op het dak kunnen pompen. Maar hier moeten we met de hand het water vanuit de rivier in de trailer pompen en daar ben je minstens twee uur mee bezig. Het beste is om dit met vier man te doen en elkaar regelmatig af te lossen. Water uit het noorden halen lijkt dichterbij maar is onmogelijk want met de volle watertrailer achter de Nissan komen we nooit de bergweg omhoog.'

We steken beiden een sigaret op en ik vraag Touhami wat hij thuis in Marokko voor politiewerk doet.

'Ik werk tien jaar bij de politie in een plaats waarvan je ongetwijfeld nog nooit hebt gehoord. Het heeft ongeveer vijftienduizend inwoners. Normaal gesproken gebeurt er niet zoveel en beperken we ons tot het

verkeer, patrouilles rijden, contacten leggen met de bewoners en handhaven van de openbare orde wanneer de jeugd gaat stappen. Veel criminaliteit is er ook niet. Vergeet niet dat de sociale controle in Marokko groot is. Oudere broers letten op de jongere, meisjes kunnen alleen iets gaan drinken onder toezicht van broers of neven. De eer van de familie is natuurlijk het allerbelangrijkste.’

‘Eén politiezaak heeft me echter zeer geschokt en heeft mijn leven veranderd, vervolgt hij. Geestelijk ben ik er nog steeds mee bezig. Drie jaar geleden zijn er twee meisjes van acht en negen jaar verkracht, vermoord en daarna achteloos in een put buiten mijn woonplaats gegooid. Verschrikkelijk. Het gezin van een van die meisjes ken ik persoonlijk. De dader of daders hebben we helaas nooit kunnen pakken. Zoiets vergeet je natuurlijk van je leven niet. De impact dat dit onderzoek op mij had, heeft mij veranderd. Kort nadat het onderzoek door de officier van justitie werd afgesloten, ben ik teruggekeerd tot de islam. Voorheen leefde ik er losjes op los, dronk alcohol, ging achter de vrouwen aan en zag de moskee hoofdzakelijk van de buitenkant. Nu is alles anders. Ik bid vijfmaal per dag, drink geen alcohol meer, leef monogaam en ik ga vaak naar de moskee om te discussiëren met de imam. Ik lees iedere dag in de heilige Koran en weet nu dat dit mijn leidraad in het leven is. Pas na dit afschuwelijke drama zag ik in wat Allah van mij wil en ik voel me veel beter zo. Van het geld dat ik hier spaar, ga ik volgend jaar de hadj doen. De bedevaart reis naar Mekka.’

‘Dat is een bijzonder verhaal Touhami. Ik weet niet zo gauw wat ik daarop moet zeggen. Ben je gelukkiger nu en kun je je werk in Marokko nog doen?’

‘In Marokko wel maar hier niet.’

‘Je hebt hier natuurlijk geen moskee en een imam maar dat wist je waarschijnlijk ook wel voordat je hier naar M’Banza Congo kwam. Je antwoord verbaast me dus een beetje.’

‘Het gaat helemaal niet om een moskee of imam. Het gaat om Chiradza. Ik haat die man. Ik haat die man inmiddels zo erg dat ik hem in mijn fantasie al meerder keren heb vermoord. Er moet iets gebeuren en wat dat betreft ben ik blij dat jij er bent. Gelukkig is de vorige chef

inmiddels vertrokken. Die deed helemaal niets, sterker nog, het waren twee maatjes van elkaar.

‘Deed helemaal niets, wat is er dan gebeurd?’, vraag ik Touhami verbaasd.

‘Laat ik van voren af aan beginnen. Mijn eerste standplaats was niet hier in M’Banza Congo maar in het zuiden in Cuito Cuanavale. Mijn stationcommander was Silvester Chiradza. Met mijn achtentwintig jaar ben ik de jongste en hij is drieënvijftig. Hij heeft geen VN-rijbewijs en ik werd daarom als een soort privéchauffeur van hem ingezet. Altijd maar commanderen en zelf iets doen, ho maar. Maar ja, het is mijn eerste VN-missie en hij is een stuk ouder dan ik en mijn directe chef. Indien ik hem niet gehoorzaamde dreigde hij mij te rapporteren aan het hoofdkwartier in Luanda of mij een slechte beoordeling te geven wat ik niet kan gebruiken als ik terugkeer naar Marokko.

Overdag had ik er niet zoveel moeite mee om hem te rijden maar vooral ’s avonds wanneer het zijn privédingen betrof, ging het me al heel gauw tegenstaan. Hij haalde dan lokale vrouwen en meisjes op en nam ze mee naar zijn kamer. Een paar uur later kon ik ze dan weer naar huis brengen. Gelukkig duurde deze periode niet zo lang want hij werd overgeplaatst naar M’Banza Congo.

Iedereen was blij op ons VN-station dat hij wegging want hij gedroeg zich als een dictator. Alles draaide om hem en van de missie had hij niet veel verstand. Het rapporteren aan het hoofdkwartier in Luanda liet hij over aan zijn plaatsvervanger. Contact met de lokale autoriteiten was hem vreemd. Nee, het ging hem maar om één ding en dat was zijn eigen plezier met de lokale vrouwen. Wij waren als VN-ers dan ook helemaal niet geliefd bij de lokale bevolking. Toen hij wegging en er een nieuwe VN-stationcommander kwam, ging de situatie direct met sprongen vooruit. De nieuwe commandant kwam uit Zweden en die wist wel van aanpakken. De gehele sfeer verbeterde enorm maar kwam voor mij te laat. Ik had inmiddels een verzoek aan het hoofdkwartier ingediend om overgeplaatst te worden.

Ik was de situatie zo zat dat het me niet meer uitmaakte waarheen ik werd overgeplaatst. Veertien dagen nadat Chiradza weg was, kreeg ik bericht dat ik werd overgeplaatst naar M’Banza Congo in het noorden.

Ik had nog totaal geen idee dat Chiradza hier ook terecht was gekomen want hij had nooit verteld waar hij naartoe was verplaatst. Achteraf bleek dat de geruchten over zijn functioneren toch waren door gedruppeld op het hoofdkwartier in Luanda. Zijn positie als stationcommander is hem min of meer gedwongen afgenomen door hem over te plaatsen. Dat doet het hoofdkwartier niet zo gauw.

Je kunt je voorstellen dat mijn maag zich omdraaide toen ik hier twee maanden geleden met de helikopter landde en door een grijnzende Chiradza werd opgewacht. Natuurlijk kon hij het direct goed vinden met jouw voorganger, de Nigeriaanse stationcommander die dezelfde hobby had als Chiradza. Ik hoefde hem gelukkig niet meer te rijden, dat deed de Nigeriaan, maar ik heb de kamer naast hem en kan alles letterlijk horen. Ik ben al meerdere keren gestoord tijdens het bidden of het lezen van de koran en ik kan er niet meer tegen. Er komt een moment dat ik niet meer voor mijzelf insta en dat het uit de hand loopt. Ik hoop dat je een einde aan deze praktijken maakt en mij niet meer met hem op een gezamenlijke patrouille stuurt.

Ik zucht eens en zeg Touhami: 'Dat binnenhalen van die vrouwen is absoluut onaanvaardbaar. Ik beloof je dat ik daar zeker een einde aan zal maken maar geef me even de tijd. Wat betreft je laatste verzoek zal ik er mogelijk rekening mee houden maar ik kan je niet beloven dat je niet meer met hem op patrouille zult gaan. Ik moet rekening houden met alle operationele factoren en dat kan ik nu nog niet overzien.'

Touhami geeft me een hand en zegt dankjewel. We trappen onze sigaretten uit, stappen in de auto en rijden terug naar M'Banza Congo.

Het gesprek met de burgemeester staat om drie uur gepland en ruim op tijd parkeert Dagoberto de Nissan voor het gemeentehuis. We lopen het wat vervallen pompeuze gebouw binnen en een secretaresse gaat ons voor. Binnen staat 'administrador' Afonso Bonifasio op vanachter zijn bureau en geeft ons een hand. Hij is een magere man en biedt ons een plaats aan op het bankstel langs de muur. Ik stel me voor als de nieuwe chef van UNAVEM-missie hier in M'Banza Congo, dat ik uit Nederland kom en wat ik daar doe. Ik leg uit wat UNPO's (*United Nations Police Observers*) en UNMO's (*United Nations Military Observers*)

zijn en wat ons mandaat in deze provincie inhoudt.

Hij vertelt op zijn beurt zijn taak als burgemeester, zijn familie en vooral zijn beperkingen als *'administrador'*. Hij stuurt hoofdzakelijk zijn ambtenaren aan maar moet alle grote beslissingen overleggen met de gouverneur of vice-gouverneur.

'Nee, beiden zijn niet aanwezig.'

Het gesprek heeft een halfuurtje geduurd en ik denk niet dat ik het van deze formele man moet hebben qua besluitvorming en samenwerking. Typische *'Apparatsjik'*.

3

Ik sta op het punt om kennis te gaan maken met de commissaris van politie. Dagoberto gaat met me mee en ondanks dat het maar tweehonderd meter naar het politiebureau is, besluit ik toch met de auto te gaan. We komen immers officieel op bezoek. Buiten het bureau hangen een stuk of tien jonge politiemannen rond. Ze zitten op een muurtje te roken of lopen wat heen en weer. Sommigen zijn herkenbaar als politieagent want ze zijn gekleed in een korenblauw uniform.

Nadat we uitgestapt zijn, gaat een van de mannen ons voor. We lopen klokslag drie uur het politiebureau binnen waar het nogal donker is. Ook hier dus geen elektriciteit. De agent klopt op een grote deur en ik hoor: *‘Entrar.’*

Hij opent de deur, laat ons binnen en verlaat zelf weer de kamer. Vanachter een groot bureau staat een nogal forse man op, geeft ons een hand en stelt zich voor als: *‘Victor Inacula.’* Met een armgebaar verzoekt hij ons om plaats te nemen in het grote bankstel. Een bankstel waarvan ik denk dat het uitermate geschikt is om er eens een mooi kampvuur van te maken maar dat hou ik natuurlijk voor me.

We stellen ons voor en Dagoberto vertaalt. Nadat hij tegenover ons is gaan zitten, steek ik van wal: *‘Fijn dat u ons wilt ontvangen commissaris. Ik ben nog niet zolang hier in M’Banza Congo en ben de chef van UNAVEM- missie hier in M’Banza Congo. Ik vertel over de samenstelling van ons team en wat onze taken zijn. Verder wat ik doe in Nederland, dat het altijd fijn is om politiemensen uit andere landen te ontmoeten omdat we natuurlijk een gezamenlijk doel hebben; boeven vangen en de burgers beschermen.’*

Ik laat even een stilte vallen om hem een reactie te kunnen laten geven maar die komt er niet.

Ik ga zo nog even door en vertel dat ik eerder in Moskou en in Egypte heb gewerkt maar krijg geen enkele opmerking of tegenvraag. Vreemd.

‘Commissaris, wat zijn uw taken als ik vragen mag?’

‘Ik ben de politiechef in deze provincie Zaïre,’ is het korte antwoord.

‘En heeft u veel te maken met criminaliteit?’

‘Nee, maar daar zijn de politiebureaus in de provincie zelf mee bezig.’

‘Wat is dan de meest voorkomende criminaliteit waar u mee te maken heeft?’

‘Smokkel vanuit Zaïre.’

Ik moet ieder antwoord letterlijk uit deze ruim vijftigjarige man trekken en bespeur geen enkele empathie. Het is me al gauw duidelijk dat deze man helemaal niet op mij zit te wachten en het liefst heeft dat ik gauw weer vertrek. Na een beetje een pijnlijke stilte verbreek ik dit onaangename moment.

‘Commissaris, volgens het mandaat van UNAVEM II moeten wij toezien op het functioneren van de lokale politie en ze meehelpen met de voorbereiding van de verkiezingen. Heeft u al een beveiligingsplan voor de aankomende verkiezingen? Wij willen u daarbij anders graag helpen.’

Hij kijkt me aan en zegt dat dit nog niet het geval is.

‘In het kader van het overeengekomen mandaat wil ik graag weten hoeveel politiemensen u tot uw beschikking heeft, hoeveel wapens en munitie u heeft en andere relevante bijzonderheden. Wilt u me daar iets over vertellen?’

‘Nee, het spijt me, daar kan ik niet aan beginnen dat zijn allemaal zaken die ik uitsluitend deel met het Hoofddirectoraat van de Politie in Luanda.’

‘Bent u op de hoogte van het UNAVEM-mandaat en dat u verplicht bent om met ons mee te werken.’

‘Ik ken uw mandaat niet en zoals ik al zei, ik rapporteer alleen aan Luanda.’

‘Oké, jammer, maar ik heb tot slot nog één belangrijke vraag commissaris en die is direct gerelateerd aan ons verblijf hier in M’Banza Congo. U ziet en weet dat we onbewapend zijn. Ik kan de veiligheidssituatie nog niet goed inschatten en vraag me af wat er hier allemaal kan gebeuren. U

weet dat we hier vlakbij wonen. Mocht het fout gaan, kunnen we dan op uw hulp en bescherming rekenen. Bijvoorbeeld door extra politiemensen rond de omgeving van ons huis te laten patrouilleren?’

‘Nee, het spijt me, ik heb dan hele andere prioriteiten.’

Het is me duidelijk. Deze man ziet ons liever gaan dan komen. Ik sta op, steek mijn hand uit en bedank hem voor de ontvangst. Ik had nog een paar andere vragen in gedachten maar besluit om die nu niet te stellen.

‘Commissaris ik hoop dat u ons eens komt bezoeken om een kop koffie, thee of een biertje te drinken. U bent altijd welkom.’

‘Muito obrigado.’

Dagoberto en ik draaien ons om en verlaten het politiebureau. Pas in de Nissan Patrol, vloek ik hardop en vraag Dagoberto wat ik fout heb gedaan.

‘Niets, je hebt helemaal niets fout gedaan, ik zou niet weten wat. Het is duidelijk dat deze man gewoon niets van ons wil weten. Jammer.’

Ik start de auto en rij iets te agressief weg van de nog steeds rondhangende jonge politiemannen.

De afgelopen dagen zijn rustig verlopen. Er is behoorlijke informatie binnengebracht door de patrouilles. De nieuwe majoor uit India heet Ayah Singha, is een sympathieke man en maakt sinds drie dagen deel uit van ons UNAVEM-team. Abdullah heeft zijn team weer compleet.

Carlos heeft me gevraagd of ik zin heb om morgen mee te gaan op een inspectie in het veld waar het FALA-leger wacht op demobilisatie. Dat wil ik graag.

’s Avonds zit ik graag op de veranda. Mijn benen rusten op het muurtje voor me, ik steek een sigaret op en neem een slok van de fles bier dat naast me staat. Ik kijk de donkere nacht weer in naar de tienduizenden sterren. De dieselgenerator is al een poosje uit en het is doodstil. De bewoners zijn waarschijnlijk allang naar bed want die leven in een ander ritme als ik. Zij gaan naar bed wanneer het donker wordt en staan op wanneer het licht wordt. Ik kan daar niet aan wennen en ga het ook niet proberen. Ik ga nooit voor elf uur naar bed. De stilte is indrukwekkend en het is ongelooflijk hoe zwart de donkere nacht is en de sterren als diamanten staan te schitteren.

Uit het niets komt een jonge vrouw aangelopen die tot mijn verbazing zo maar ons huis binnen wil. Ik hou haar tegen en vraag wat ze komt doen.

‘Chiradza’, is het enige wat ze zegt.

Ik leg haar in het Frans uit dat ik hier de chef ben en dat ik het niet toesta dat zij of andere lokale vrouwen hier binnenkomen zonder mijn toestemming. Ik verzoek haar weg te gaan maar ik weet niet eens of ze me wel verstaat. Naast het Portugees spreken veel mensen in deze provincie Frans omdat ze zich meer verwant voelen met Zaïre dan met Angola. Ze zegt echter niets, draait zich om en verdwijnt weer in de donkere nacht.

Naast me ligt een boek dat ik wil gaan lezen maar kom er niet toe. Alles is nu anders. Het is duidelijk wat zij hier kwam doen en ik accepteer dat niet. Straks nog of anders morgenvroeg zal er een gesprek komen tussen Chiradza en mij. Ik denk alvast na over wat ik ga zeggen en hoe dat zal aflopen.

Ik heb onrustig geslapen en tijdens het ontbijt gewacht op een mogelijke woordenwisseling met Chiradza. Die bleef echter uit. Het ontbijt verliep normaal zoals gewoonlijk.

Dagoberto en Hector wachten nu op de mannen van de CMVF om op patrouille te gaan. CMVF betekent: *Comissão Mista de Verificação*. In de praktijk betekent dit dat zowel de politieke partijen MPLA als UNITA specifiek aangewezen politiemensen en militairen meesturen met de UNAVEM-patrouilles om gezamenlijk op pad te gaan en inspecties uit te voeren.

Op het hoogste niveau is de CMVF aangevuld met diplomatieke waarnemers uit Portugal, de Verenigde Staten en Rusland.

Touhami en Chiradza blijven achter en ik ga vandaag met Carlos en Ayah mee het veld in. Zo dadelijk zullen zich twee militairen melden die ons gaan vergezellen, één namens FAPLA van het regeringsleger en één namens het FALA van UNITA.

Om kwart over tien is het zover. De twee CMVF-militairen zijn er en stellen zich voor als Augustinho en Nazar.

In de eerste Nissan Patrol zitten Carlos en Ayah. Ik rij in de tweede auto met de twee militairen achterin. Hector en Dagoberto rijden in de derde auto. Het FALA-kamp ligt zo'n vijftien kilometer ten zuiden van M'Banza Congo. Voorbij het vluchtelingenkamp wordt de weg er niet beter op. Opnieuw soms diepe voren in het verharde rode gravel die soms wel vijftig centimeter diep zijn en soms zelfs een meter breed. Kronkelend slingeren we langzaam naar beneden. De twee militairen achterin moeten zich stevig vasthouden.

Over dit tussenstuk dat een kilometer vanaf het vluchtelingenkamp begint en bijna zes kilometer lang is, hebben we vijftig minuten gedaan maar nu is de weg een stuk beter begaanbaar. De savanne is behoorlijk droog en verdort met af en toe een beetje groen.

Na een kwartier wijst een van de militairen naar de verte waar ik de contouren zie van een groot stenen gebouw met enkele bijgebouwen. Daar moet het dus zijn. Het duurt nog zo'n tien minuten voordat we bij de ingang zijn.

De ingang is afgesloten met een roestig hek waar twee militairen staan met een Kalasjnikov over hun schouder. Zodra ze de Nissan Patrols zien openen ze het hek en steken een hand op als groet. Het hoofdgebouw en bijgebouwen zien er grauw en vervallen uit, de meeste ramen ontbreken. Onder een loshangende dakgoot zie ik dat de muren ooit wit geweest moeten zijn maar veel van het stucwerk heeft het al lang geleden opgegeven. Een paar alleenstaande bomen in het verwilderde dorre gras bieden hier en daar wat schaduw.

We worden in het gebouw begroet door kapitein Bruna, die de hoogst aanwezige FALA-militair blijkt te zijn. Carlos stelt Ayah en mij aan hem voor en de twee CMVF-militairen halen pen, papier en een klembord uit hun tas.

Na een inleidend praatje vraagt Carlos aan de kapitein of hij iedereen wil laten aantreden buiten.

'De telling van deze militairen geschiedt iedere donderdag en doen wij niet zelf, zegt Carlos, maar wordt uitgevoerd door deze CMVF-mannen.'

'Hoeveel militairen wachten er hier op demobilisatie,' vraag ik Carlos.

‘Het moeten er ongeveer zevenhonderd zijn maar je zult zien dat het aantal nooit klopt. Het is altijd weer verrassend wat de uitkomsten zijn. Sommigen zijn gedeserteerd, anderen zijn aan het jagen of vissen.’

Ik kijk rond in het donkere gebouw en zie de plaatsen waar militairen op britsen of op de grond op een stuk karton zitten. Sommigen hebben een soort gordijntje om hun territorium gemaakt om op deze manier nog een beetje privacy te hebben.

Ayah vraagt Carlos waar dit gebouw vroeger voor gediend heeft.

‘Oorspronkelijk was dit, in de Portugese tijd, een grote opslagloods voor koffie. Het is al jaren buiten gebruik maar dat zie je zelf ook aan de verwaarloosde staat.’

‘Triest dat deze mannen in zo’n armoedige staat moeten verblijven.’

‘Wacht maar totdat je het FAPLA-kamp ziet. Het ligt ten noorden van M’Banza Congo en daar verblijven zo’n 2.500 mannen in nog zwaardere omstandigheden. Het zal nog een probleem worden om die op tijd te evacueren. Het gebrek aan vliegtuigen is het grootste probleem.’

‘Hoeveel soldaten moeten er dan in heel Angola gedemobiliseerd worden?’

‘Het FAPLA-leger is het grootst en bestaat nu uit ongeveer 100.000 man. Het FALA-leger van UNITA heeft nog ongeveer 37.000 man.’

‘En dat moet allemaal nog vóór de verkiezingen gedemobiliseerd worden?’

‘De oorspronkelijke sterkte van beide legers samen was ongeveer 200.000 man. Daarvan is nu al een groot gedeelte gewoon gedeserteerd. Ze zijn de oorlog zat en eenvoudig verdwenen.’

‘Nog 137.000 man te gaan dus, nou dat lukt natuurlijk nooit. Weet je wel hoeveel vluchten dat wel niet zijn?’

‘Nou, niet allemaal want uit een gedeelte van deze soldaten moet ook een nieuw leger gevormd worden, het zogenaamde FAA (*Forças Armadas de Angola*). Na de verkiezingen zal dit nieuwe Angolese leger bestaan uit ex-FAPLA en voormalige FALA-militairen. Men heeft afgesproken dat het nieuwe leger uit maximaal 50.000 man zal bestaan.’

Van diverse kanten komen allerlei militairen aangelopen en groeperen buiten bij elkaar. De meesten zijn gekleed in een militaire broek, T-shirt

en rubberen laarzen. De CMVF-militairen gaan verder met bevelen geven en langzamerhand vormen zich linies van twintig man. Na een minuut of twintig kunnen de eerste tellingen beginnen.

De kapitein staat naast me en ik vraag: 'Hoelang bent u al in dienst in het FALA-leger?'

'Vijftien jaar, ik weet niet anders en heb nooit iets anders gedaan. Ik sta nog steeds achter UNITA. Straks wanneer we de verkiezingen hebben gewonnen, gaat het goed komen met mij. Ik zal beloond en bevorderd worden voor mijn loyaliteit.'

'Het is natuurlijk niet zeker dat UNITA de verkiezingen gaat winnen,' zeg ik.

'Natuurlijk gaan we die winnen. De Angolezen zijn doodziek van 30 jaar burgeroorlog en willen af van het corrupte MPLA-regime.'

'Wilt u dan niet naar huis, terug naar uw familie en daar een nieuw bestaan opbouwen?'

'Nee, want daar is niets. De economie is ingestort en ik weet niet eens of mijn moeder en andere familieleden nog in leven zijn. Mijn vader is doodgeschoten door het FAPLA-leger en dit is mijn bestaan.'

Ik haal een pakje Marlboro tevoorschijn en geef hem een sigaret. Ik steek er zelf ook een op en overdenk zijn situatie.

'Wat betekent demobilisatie voor deze mannen, kapitein?'

'Ze krijgen honderdtachtigduizend kwanza's en dat is gelijk aan een halfjaarsalaris. Toen het werd afgesproken klonk het aardig maar inmiddels is dat bedrag door de inflatie nauwelijks nog iets waard. Verder krijgen ze burgerkleding wat bestaat uit een broek, T-shirt en schoenen. Ook krijgen ze een officiële registratiekaart met hun persoonsgegevens.'

'En hoe staat het hier met het voedsel. Krijgt iedereen voldoende te eten?'

'Nog wel, we worden bevoorrad door ons UNITA-hoofdkwartier in M'Banza Congo maar het houdt niet echt over.'

Het tellen is in volle gang en ik zie dat het er gedisciplineerd aan toegaat. Na een tijdje melden de CMVF-militairen aan Carlos en Ayah dat ze klaar zijn met de eindtelling. Er blijken 684 man aanwezig te zijn. Carlos meldt de kapitein dat er vier luitenants, 5 sergeant-majours, 9

sergeanten en eenentwintig korporaals zijn geteld. De rest heeft geen rang en is soldaat.

Hij neemt het voor kennisgeving aan en marcheert naar de aangetreden militairen. Hij salueert, zegt iets tegen de mannen wat ik niet versta en draait zich weer op. De mannen verbreken de linies, lopen weg en de meesten gaan het gebouw weer naar binnen.

Tsjonge, tsjonge... je zal hier maar al die tijd moeten verblijven. Er is verder niets en ik vraag me af wat al die mannen overdag doen? Ik neem een paar foto's van dit FALA-kamp.

We lopen naar onze auto's. Er worden handen geschud en *adeus* geroepen. Over anderhalf uur zijn we weer thuis.

Ik zit op de veranda en zie Silvester Chiradza aankomen.

'Heb jij gisteravond bezoek van mij weggestuurd?' vraagt hij luid.

'Inderdaad.'

'En waarom?'

'Er kwam hier een vrouw en die vroeg naar jou. Ik vroeg haar wat ze hier kwam doen en daar gaf ze geen antwoord op. Ik heb haar verteld dat ik hier de chef ben en niet toelaat dat er lokale vrouwen in ons huis komen zonder mijn toestemming.'

'Waar haal jij verdomme het lef vandaan om mijn bezoek weg te sturen,' schreeuwt Chiradza nu.

Ik blijf rustig, sta op, ga vlak voor hem staan en zeg hem dat ik het niet toesta dat hij hier jonge meisjes en vrouwen misbruikt.

'Misbruiken... wat misbruiken? We drinken een colaatje bij mij op de kamer en we luisteren wat naar muziek dat is alles,' briest hij.

'Touhami denkt daar heel anders over. Hij moet verplicht naar jouw seksuele escapades luisteren en daar heeft hij schoon genoeg van. Maar los van Touhami's klachten vind ik dat het gewoon niet kan.'

'Jij..., jij, begrijpt er nog helemaal niets van hier in dit land. Ik ben Afrikaan en jij bent gast in Afrika en jij hebt je hier maar aan te passen, niet ik.'

'Touhami is ook een Afrikaan en heeft ernstige last van jou. Dat had hij ook al in Cuito Cuanavale heeft hij me verteld.'

'Touhami is geen Afrikaan maar een Arabier en heeft zich dus ook aan te passen.'

‘Aan te passen aan wat Silvester? Moet ik dan ook met de lokale vrouwen naar bed gaan, ben ik dan aangepast aan de Afrikaanse cultuur?’

‘Dat moet je zelf weten maar je hebt geen enkele zeggenschap over wat ik in mijn privé-tijd doe.’

‘Dat heb ik in dit geval wel want dit is niet jouw huis maar het huis van UNAVEM. Dit is een internationaal huis waarin we met zijn allen rekening met elkaar moeten houden. Daarnaast vind ik het volkomen onacceptabel wat je doet en wil daar niet eens met jou over discussieren. Ik verbied het en daarmee basta. Zie je de blauwe VN-vlag in onze vlaggenmast? Die hangt er niet voor niets. Dat is een teken van onze onpartijdigheid. Lokale personen die hier binnenkomen kunnen allerlei informatie proberen te achterhalen dat in eerste instantie misschien niet belangrijk is maar als het hier fout gaat zich tegen ons kan keren. Ik wil dus dat iedere lokale man of vrouw zich eerst bij mij meldt voordat hij of zij toestemming krijgt ons huis binnen te komen.’

‘Wat een ongelofelijk gelul. We hebben helemaal geen informatie die interessant kan zijn voor de lokale bevolking. Je gedraagt je weer zoals iedere blanke koloniaal al een paar honderd jaar in Afrika doet. Je discrimineert me uitsluitend omdat ik zwart ben en je realiseert je niet dat die tijd voorbij is. Afrika is nu van de Afrikanen en we pikken het niet meer. De tijd van blanke overheersing is voorbij. Realiseer je dat nou maar eens.’

‘Silvester, dit is pas bullshit, dit heeft toch totaal niets met kolonialisme of racisme te maken, hoe kun je zoiets zeggen? Dit gaat over internationale normen en waarden. Of staat er in de grondwet van Zimbabwe soms dat het is toegestaan om seks te hebben met minderjarige meisjes en vrouwen? Doe je dit thuis in Harare ook?’

‘Wat nou minderjarig, hoe kom je daarbij?’

Hij wil nog wat zeggen maar weet hier niet direct een antwoord op. Hij draait zich om en stieft de trap op. Met een klap hoor ik de deur van zijn kamer dichtslaan.

4

Angola. Wat weet ik nu van dit land? Het heeft een oppervlakte van 1.246.700 km² en is daarmee 32 keer groter als Nederland. Het telt bijna 10 miljoen inwoners. Angola is in potentie een rijk land dat beschikt over veel bodemschatten: olie, diamanten, goud en andere mineralen zoals ijzer, mangaan en steenkool.

Angola is ondanks de burgeroorlog de op één na grootste producent van olie in Afrika met een productie van 450.000 vaten per dag. De olieproductie wordt grotendeels door buitenlandse oliemaatschappijen en buitenlandse experts geleid. Angola bezit veel bos dat geschikt is voor de export van hout en veel vruchtbare grond. De kwaliteit van de grond maakt het verbouwen mogelijk van gewassen als maïs, koffie, graan, katoen en suikerriet. Als Angola een democratisch geregeerd land wordt en een bekwame regering krijgt zal dat voor de economie een enorme zegen zijn.

In Angola wonen verschillende volkeren die allen hun eigen taal spreken. In het noordwesten wonen de Bakongo. Ten zuiden van hen, vooral in en rond Luanda, treffen we de Kimbundu aan. Ten zuiden van de Kimbundu, op de centrale hoogvlakte, leven de Ovimbundu, de grootste stam van Angola. Verder zijn er nog acht andere stammen te definiëren. De Angolezen behoren tot de Bantoesprekende volken. Volgens de volkstelling van 1960 vormden de Ovimbundu 38%, de Kimbundu 23% en de Bakongo 13,5% van de bevolking.

Tot 1974 exporteerde Angola veel landbouwproducten. De MPLA reorganiseerde de landbouw naar Marxistisch-Leninistisch model en stichtte grote coöperaties. De boeren waren echter niet meer bereid zich in te zetten voor het produceren van producten tegen de door de staat bepaalde lage prijzen. Angola moest in 1990 al zo'n 80% van haar